

Stavovi dijela učenika i učitelja Osječko-baranjske županije o terenskoj nastavi u Vukovaru

Tamara Mazur, mag. educ. hist. et mag. paed.

Osnovna glazbena škola Kontesa Dora, Našice

Silvija Švelinger, mag. educ. hist. et mag. educ. philol. croat.

Osnovna škola „Matija Gubec“, Čeminac

Uvod

Cilj je rada prikazati stavove učenika osmih razreda i učitelja Povijesti osnovnih škola o terenskoj nastavi Povijesti u Vukovaru. Javna ustanova Memorijalni centar Domovinski rat Vukovar kao jedan od svojih osnovnih odgojno-obrazovnih zadataka predstavlja provedbu obveznog posjeta Vukovaru učenika osmih razreda osnovnih škola s područja cijele Republike Hrvatske. Projekt je to koji obuhvaća učenje o vrijednostima Domovinskog rata i značaja Bitke za Vukovar u obrani suvereniteta i teritorijalne cjelovitosti Republike Hrvatske. Predmet istraživanja stavovi su učenika osmih razreda i učitelja Povijesti osnovnih škola o terenskoj nastavi u Vukovaru. Istraživanje je provedeno anketiranjem na odabranom uzorku učenika i učitelja koji pripadaju Županijskom stručnom vijeću učitelja Povijesti Osječko-baranjske županije. Intencija je istraživača analizom prikupljenih stavova ukazati na dodatne mogućnosti takvog oblika nastave. Rad je podijeljen na opći dio o terenskoj nastavi u kojem se ukazuje na njezine osobitosti i načine funkcioniranja povezano sa suvremenim kurikulumom. Slijedi opis organizacije terenske nastave, metodologija istraživanja te se donose rezultati istraživanja. Ovim se istraživanjem želi odgovoriti na sljedeća istraživačka pitanja: doživljavaju li učenici i učitelji terensku nastavu u Vukovaru zanimljivom, utječe li terenska nastava u Vukovaru na razvoj empatije učenika, kakvo je zadovoljstvo učenika i učitelja organizacijom terenske nastave u Vukovaru te pripremaju li učitelji učenike za terensku nastavu u Vukovaru i traže li povratne informacije po povratku?

Terenska nastava

Sukladno Pravilniku o izvođenju izleta, ekskurzija i drugih odgojno-obrazovnih aktivnosti izvan škole (NN 67/14) unutar hrvatskog odgojno-obrazovnog sustava izvanučioničkom se nastavom smatraju izleti, ekskurzije, terenska nastava, škola u prirodi te druge odgojno-obrazovne aktivnosti izvan škole (npr. posjeti, kulturne i sportske manifestacije i slično). Odnosno, ovim je Pravilnikom određeno da je izvanučionička nastava oblik nastave koji se izvodi izvan školske ustanove, a kojom se također ostvaruje plan i program određenog nastavnog predmeta (ili više njih) uz pripadajuće planirane ishode. Među spomenutim oblicima izvanučioničke nastave ovoga Pravilnika za ovaj je rad važ-

no istaknuti definiciju terenske nastave, odnosno da je to *oblik izvanučioničke nastave koji se izvodi u izvornoj stvarnosti, s ciljem njenog upoznavanja u kojoj se mogu primjenjivati i istraživačke metode* (Pravilnik o izvođenju izleta, ekskurzija i drugih odgojno-obrazovnih aktivnosti izvan škole NN 67/14). Uz definicije određeni su i drugi načini ostvarivanja odgojno-obrazovnih aktivnosti izvan škole, odnosno sljedeće odrednice: trajanje, mjesto ostvarivanja, načini i koraci planiranja, obveze i prava ravnatelja, razrednika i učitelja, učenika i roditelja unutar procesa planiranja, dogovaranja te realiziranja. Potrebno se smatra istaknuti da je ovakav način uređivanja realizacije nastavnog procesa upravo pokazatelj jamstva da svaki učenik u Republici Hrvatskoj ima pravo na odgoj i obrazovanje unutar školske ustanove, ali i izvan nje što proizlazi iz Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (NN 87/08, 86/09, 92/10, 105/10, 90/11, 5/12, 16/12, 86/12, 126/12, 94/13, 152/14, 07/17, 68/18, 98/19, 64/20, 151/22). Naravno, takvi oblici nastave nisu obvezni, iako svaki učenik na njih ima pravo jer je, naravno, jasno da ne sudjeluju oni koji za to imaju opravdan razlog sukladno pravima i slobodama koje se jamče svakome pojedincu, a tako i roditeljima unutar brige i skrbi o njihovu djetetu (Ustav Republike Hrvatske, NN 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14).

Svaki se nastavni proces planira s ciljem ostvarenja cjelovitog razvoja svakog djeteta, odnosno učenika, a svi navedeni oblici izvanučioničke nastave optimalno pridonose takvom razvoju. Sudjelovanjem u izvanučioničkoj nastavi učenik stječe različita iskustva te ostvaruje prigode za razvoj komunikacijskih vještina, razvija empatiju uočavanjem i prihvaćanjem potreba drugih, a ujedno i usvaja općeljudske vrijednosti. Uzimajući u obzir zadatke nastave kao procesa, jasno je da se izvanučioničkom nastavom (koja je isplanirana tako da je učenik aktivno uključen u proces te je prikladna uzrastu učenika) ostvaruju materijalni, funkcionalni te odgojni zadatak nastave čime je uvelike omogućeno izbjegavanje formalizma u učenju i znanju (Poljak, 1980: 18–21). Nadalje, terenska nastava kao oblik izvanučioničke nastave omogućuje svakome učeniku uvid u izvornu stvarnost (Poljak, 1980; Skok, 2002) onoga o čemu se poučava. Uvidi u izvornu stvarnost od posebne su važnosti za nastavni predmet Povijest kojemu je predmet bavljenja ljudska prošlost – ono što je vrlo zahtjevno predočiti učenicima, osobito osnovnoškolskog uzrasta, jer je ona u mnogočemu uvjetovana usvajanjem kronologije te uzimanjem u obzir konteksta vremena.

Kod terenske se nastave posebno ističe i psihološki aspekt nastave koji je (očito) lakše ostvariti na terenskoj nastavi (najčešće) nego onoj učioničkoj (Poljak, 1980). Naime, pozitivnim poticajima i uvidom u izvornu stvarnost kod učenika se stvaraju emocionalni doživljaji koji su preduvjet aktivnog odnosa prema radu kao i visoke razine motivacije za rad. Uz mogućnosti koje se tiču psihološkog aspekta nastave ističe se i mogućnost primjene raznih nastavnih metoda, a tako i korištenje kreativnih odnosa među tim metodama za ostvarenje ishoda unutar različitih brojčanih formacija učenika. Ostvarenju navedenih mogućnosti prethodi pripremanje učenika koje se praktički može smatrati uvjetom optimalna ostvarenja ishoda terenske nastave. Pripremanje se jednako odnosi i na učitelje i nastavnike, odnosno vodstvo školske ustanove kad su u pitanju pravovremena organizacija i koraci u realizaciji.

Uz sve navedeno terenska nastava, kao odgojno-obrazovni proces, u mnogočemu prednjači učioničkoj nastavi pa tako i u njezinim didaktičkim polazištima, odnosno principima. Između ostalih, itekako je jasno da bilo koja terenska nastava za polazište ima didaktičke principe zornosti i apstraktnosti, aktivnosti i razvoja, individualizacije i socijalizacije, historičnosti i suvremenosti, ali i svih drugih sukladno okolnostima, čime se uvelike povećavaju mogućnosti ostvarivanja svih ishoda nastave Povijesti za određeni razred, vrstu škole te razinu odgojno-obrazovnog sustava (Marinović, 2014; Poljak, 1980; Rendić Miočević, 2000).

Učenje i poučavanje izvan razreda ima niz bitnih značajki: lokaciju, motivaciju, tematiku, eksperiment, pruža iskustva o *prirodnom svijetu* i o njegovim fizičkim i biološkim procesima te o društvenom svijetu i njegovim značajkama te međutjecajima, pruža i razumijevanje naše zavisnosti o njima i posljedice eksploatacije prirodnih dobara, odgovornost realizacije često se prenosi na učenike te potiče konstruktivističke načine učenja, razvija, osvježuje, osposobljava i potiče širok spektar *rješavanja problema* (Husanović-Pejnović, 2011:46).

Na svim stupnjevima školovanja izleti i ekskurzije su izvanredno motivativno sredstvo za poticanje aktivnosti u vezi sa sadržajem učenja. Osim motivacije odlazak izvan

učionice ima određene socijalizacijske funkcije. Malo je nastavnika koji neće primijetiti da se učenici slobodnije ponašaju i iskazuju onakvima kakvi jesu, za razliku od razredne situacije. Socijalne veze među učenicima, njihova prijateljstva, spremnost na pomoć i dijeljenje svega što imaju osobito su izraženi na dvodnevnom ili trodnevnom ekskurzijama (Bognar, Matijević, 2002:303).

Takozvani izleti zapravo su ciljani posjeti i poučna putovanja. Posjet (primjerice, nekom obližnjem mjestu ili događaju) završava tijekom dana, dok putovanja traju više dana. Ulaze u didaktičke aktivnosti svake škole upotpunjujući je u kulturološkom, sportskom i društvenom smislu, ali i u smislu osobnog oblikovanja pojedinaca; moraju im prethoditi (i popratiti ih) razredne pripreme povezane sa sadržajem posjeta, odnosno putovanja (Di Pietro, 2005:47).

Terenska nastava Povijesti i suvremeni kurikulum

Kako i u svijetu i Europi, tako su i u Hrvatskoj prevladavajuća nastojanja u svakome aspektu, za svaku razinu odgojno-obrazovnog sustava i svaki nastavni predmet, planiranjem i svrsishodnošću doći do optimalnih rezultata. Može se reći da reforma odgojno-obrazovnog sustava u Hrvatskoj još uvijek traje, a put kojim se korača jest usmjeren na ishode i aktivnost svih sudionika nastave kao procesa, osobito učenika i studenata. Jasno je da je čitav odgojno-obrazovni sustav sad usmjeren na razvoj kompetencija – onih temeljnih potrebnih u suvremenom svijetu i onih stručnih za razna područja i predmete (Cindrić, Miljković, Strugar, 2010; Marinović, 2014). Fokusravajući se na nastavu Povijesti, svakim se oblikom nastave promišlja kako optimalno kod učenika razvijati sposobnost povijesnog mišljenja, a jednako tako i temeljna povijesna znanja, što omogućuje učenicima da *vrednuju dokaze, razvijaju komparativnu i uzročno-posljedičnu analizu, interpretiraju povijesne podatke te konstruiraju čvrste povijesne argumente i povijesne perspektive* (Marinović, 2014: 20-21). Dakle, nastava Povijest usmjerena je razvoju historiografskih vještina (naravno i onim općim vještinama), a čime se svrsishodno ostvaruje povezanost povijesne znanosti, poučavanja i učenja povijesti te nastavnog predmeta Povijest. Sve se navedeno pomnim planiranjem i odabirom terenske nastave prikladne razvojnoj dobi učenika itekako može i treba postići sudjelovanjem učenika na terenskoj nastavi.

Postavljanjem u širi teorijski okvir terensku se nastavu Povijesti može odrediti i kao nastavu orijentiranu na djelovanje, odnosno vrstu integrativnog učenja jer je taj nastavni proces onaj koji povezuje kognitivno, socijalno i moralno učenje (Terhart, 2001). Takva nastava jasno pokazuje povezanost nastavnih sadržaja i svakodnevice, odnosno života općenito, a što je za povijesnu znanost itekako važno – učeniku zorno prikazati značajnost povijesnih istraživanja te potrebu poznavanja prošlosti planeta, osobito prošlosti čovječanstva. Treba dodati i još neka važna određenja terenske nastave u skladu sa suvremenim kurikulumom i odgojno-obrazovnim pristupima; potiče odgovornost i samoorganizaciju učenika, utječe na razvoj osjetila i percepcije, ostvaruje posebne oblike socijalnog učenja. Nadalje, orijentiranost suvremenih kurikuluma te sustava odgoja i obrazovanja upravo je, kako je već poentirano nekoliko puta, u odmicanju od naglašavanja samo intelektualnog aspekta. Upravo je terenska nastava pogodna za učenje putem aktivnosti koje mogu biti, osim verbalno-lingvističkih i prostornih, i tjelesno-kinestetičke, interpersonalne, intrapersonalne, glazbeno-ritmičke te matematičko-logičke. Naravno, sve navedeno uvelike je uvjetovano, no to ne znači da nije ostvarivo (Jensen, 2003). Sve ove vrste aktivnosti nabrojene su upravo kako bi se još jednom utvrdila važna postavka *učenja na terenu*, a to je uključenost emocija što dovodi do aktiviranja središnjeg dijela mozga čime se postiže bolje pamćenje, ali isto utječe na samo razumijevanje i uopće vjerovanje u ono što je naučeno (Jensen, 2003: 161).

Terenskom se nastavom mogu ostvarivati i oblici učenja u kojima je moguće poticati razne vrste aktivnosti koje pripadaju iskustvenom i suradničkom učenju. Izvorna stvarnost omogućuje posebno iskustvo, tj. uvid u stvarno, a kreiranje načina usvajanja sadržaja i rješavanja zadataka, koje je usmjereno radu u timovima, omogućuje suradničko učenje. Još neke od dobrobiti učenja koje je iskustveno i suradničko, a moguće izvesti na terenskoj nastavi, jesu: razvoj vještina osmišljavanja i korištenja strategija, razvoj socijalnih vještina i empatije, jačanje samopouzdanja u iznošenju mišljenja, ideja i stavova, jačanje kreativnosti i znatiželje, povećanje broja alternativnih načina učenja i usvajanja sadržaja te osnaživanje integracije između sadržaja različitih nastavnih predmeta (Jensen, 2003).

Terenska nastava u Vukovar

Projekt Posjet učenika osmih razreda Vukovaru jedna je od djelatnosti Javne ustanove Memorijalnog centra Domovinskog rata Vukovar čiji je cilj upoznavanje učenika i osmih razreda s vrijednostima Domovinskog rata i Bitke za Vukovar. Tijekom terenske nastave učenici osmih razreda uče o Domovinskom ratu i Bitki za Vukovar kroz predavanja te obilazak memorijalnih mjesta u gradu Vukovaru. Navedeni je projekt vrsta obvezne terenske nastave iz nastavnog predmeta Povijesti za učenike osmih razreda svih osnovnih škola u Republici Hrvatskoj. Ovisno o udaljenosti mjesta iz koji dolaze učenici provodi se jednodnevna, dvodnevna ili trodnevna terenska nastava.

Učenici terensku nastavu započinju predavanjima Domovinski rat i Bitka za Vukovar s ciljem da prije obilaska memorijalnih mjesta stvore teorijski okvir na koji će se nadovezati posjet stvarnim mjestima stradanja i spomen-obilježjima. Predavanje Domovinski rat izvode učitelji Povijesti, a predavanje Bitka za Vukovar djelatne vojne osobe koje su sudjelovale u Domovinskom ratu. Predavanja su prilagođena uzrastu učenika te su u skladu s programom nastave Povijesti za osmi razred osnovne škole. Nakon predavanja učenici posjećuju Gradski muzej Vukovar i Muzej vučedolske kulture. Memorijalna mjesta obilaze se u pratnji djelatnika ustanova, licenciranih turističkih vodiča, a lokacije su: Spomen-dom hrvatskih branitelja na Trpinjskoj cesti, izložbeni postav u krugu Memorijalnog centra, Mjesto sjećanja – Vukovarska bolnica 1991., Memorijalno groblje žrtava Domovinskog rata, Spomen-dom Ovčara; masovne grobnice na Ovčari, hangar Veleprometa, spomen-obilježje Kukuruzni put – Put spasa, ruševina Borovo-Commerce, crkva sv. Filipa i Jakova. Valja napomenuti da navedene lokacije nisu standardni dio svih učeničkih grupa koje dolaze u Vukovar niti je redoslijed posjeta lokacijama stalan. Broj lokacija i njihov redoslijed mijenja se prema kapacitetima i rasporedu memorijalnog centra.

Posjet učenika osmih razreda Vukovaru završava Školom mira i kvizom znanja za učenike. Škola mira završna je faza terenske nastave učenika koja se održava s ciljem da učenici iz Vukovara odu s razumijevanjem vrijednosti mira i tolerancije. U sklopu Škole mira učenici stječu temeljna znanja o Povelji Ujedinjenih naroda, posljedicama rata i mirnoj reintegraciji s ciljem da iz Vukovara odu s porukom mira, nenasilja i uvažavanja različitosti.

Učenicima su, osim predavanja i obilaska memorijalnih lokacija, osigurani i prijevoz, prehrana, smještaj, sve ulaznice i stručno vodstvo u organizaciji i provedbi Javne ustanove Memorijalni centar Domovinskog rata Vukovar, a sve troškove snosi Ministarstvo hrvatskih branitelja.

Što se dinamike projekta tiče školske godine 2014./2015. proveden je pilot-projekt Posjet učenika osmih razreda Vukovaru u kojem je sudjelovalo 6093 učenika iz slavonskih županija koji su učili o Domovinskom ratu i Bitki za Vukovar te posjetili memorijalna mjesta u Vukovaru. S projektom Posjet učenika osmih razreda Vukovaru u punom opsegu započelo se školske godine 2016./2017. kad je Memorijalni centar posjetilo 36 831 učenika i pratitelja iz 839 [škola](#).

Posjet učenika osmih razreda Vukovaru projekt je koji obuhvaća učenje o vrijednostima Domovinskog rata i značaja Bitke za Vukovar u obrani suvereniteta i teritorijalne cjelovitosti Republike Hrvatske. Tijekom terenske nastave u Vukovaru učenici uče

o demokratskim procesima koji su doveli do stvaranja suverene i samostalne Republike Hrvatske. Projekt je ujedno i način socijalizacije u novom okruženju, prilika za upoznavanje običaja, navika i kulture zavičaja u cjelini kao i poticaj nastavnicima da primjenjuju korelaciju i integraciju nastavnih sadržaja.

U sklopu obrazovanja o Domovinskom ratu Javna ustanova Memorijalni centar Domovinskog rata Vukovar pokrenula je i projekte Posjet učenika osmih razreda Karlovcu, projekt Posjet osmih razreda Pakracu, Lipiku i Okučanima te projekt Posjet učenika osmih razreda Kninu. Ciljevi su projekata proširiti [znanje](#) učenika o Domovinskom ratu učenjem o važnosti pojedinih područja za obranu suverene i samostalne Republike Hrvatske.

Metodologija istraživanja

Cilj je istraživanja ispitati stavove učitelja Povijesti koji su pratili učenike na terenskoj nastavi u Vukovar te stavove učenika osmih razreda koji su na toj nastavi sudjelovali (odnosno morali su sudjelovati). Ispitivanje stavova provedeno je jer o navedenom obliku terenske nastave, iako se provodi u organizaciji Ministarstva znanosti i obrazovanja, nije provedeno istraživanje nijedne vrste i/ili ispitani stavovi s ciljem utvrđivanja svrsishodnosti i mogućnosti za unapređivanje organizacije i realizacije.

Ovim se istraživanjem želi odgovoriti na sljedeća istraživačka pitanja:

- Smatraju li učenici i učitelji terensku nastavu u Vukovaru zanimljivom?
- Utječe li terenska nastava u Vukovaru na razvoj empatije učenika?
- Kakvo je zadovoljstvo učenika i učitelja organizacijom terenske nastave u Vukovaru?
- Pripremaju li učitelji učenike za terensku nastavu u Vukovaru i traže li povratne informacije po povratku?

Za potrebe ovoga rada, odnosno konkretizaciju promišljanja o terenskoj nastavi, provedeno je istraživanje među učenicima dviju osnovnih škola Osječko-baranjske županije te među učiteljima Povijesti osnovnih škola, članovima Županijskog stručnog vijeća Osječko-baranjske županije.

Istraživanjem su prikupljeni kvantitativni podaci pomoću kojih se mogu odrediti stavovi o terenskoj nastavi u Vukovaru. Istraživanje je, po vrsti, deskriptivno jer su za analizu prikupljenih podataka korištene metode deskriptivne statistike (frekvencije i aritmetičke sredine) te program za obradu podataka IBM Statistical Package for the Social Sciences (IBM SPSS).

Opis uzorka, istraživački instrumenti i postupak istraživanja

Istraživanje je provedeno anketiranjem pomoću anketnog upitnika kreiranog upravo za ovo istraživanje. Sudjelovanje je bilo dobrovoljno i anonimno, a za učenike je bilo uvjetovano posjedovanjem suglasnosti roditelja. Anketni se upitnik sastojao od dva

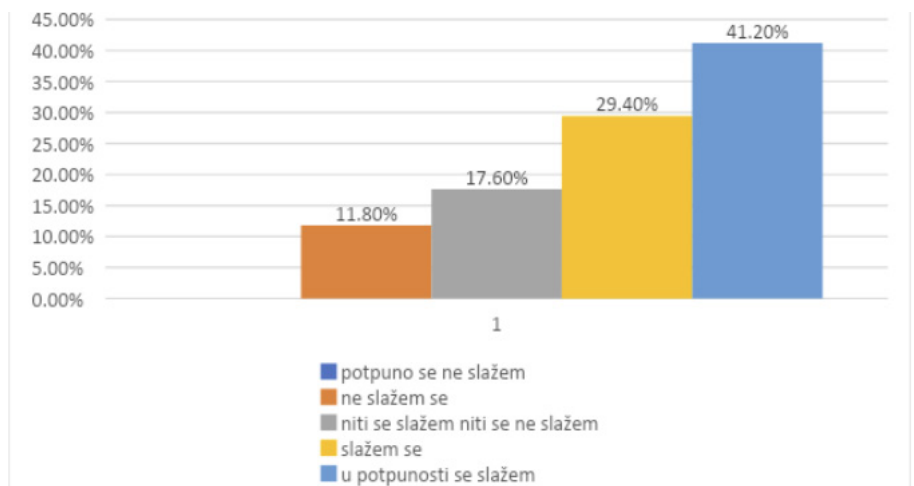

dijela: prvi se dio odnosio na neke od socio-demografskih podataka (npr. spol učenika/ učitelja, broj godina radnog staža u nastavi Povijesti i slično), a drugi dio na stavove o terenskoj nastavi u Vukovaru (temelj procjene bila je Likertova skala od 1 do 5 pri čemu je 1 označavao stav nimalo se ne slažem, a 5 potpuno se slažem). Uzimajući u obzir okolnosti i mogućnosti istraživanja, uzorak je prigodan te ga čini 17 učitelja (14 učiteljica i 3 učitelja) i 51 učenik (23 učenika i 28 učenica).

Učitelji su sudjelovali ispunjavanjem upitnika na daljinu jer je upitnik bio kreiran pomoću alata Google Forms te prosljeđen na službene e-adrese članova Županijskog stručnog vijeća učitelja Povijesti osnovnih škola Osječko-baranjske županije posredovanjem voditeljice navedenog Vijeća. Sudjelovanje učitelja bilo je uvjetovano time jesu li ikad bili pratnja učenicima na terensku nastavu u Vukovar i/ili su učenike za to pripremali. Učenici su ispunjavali otisnute anketne upitnike koji su im uručeni na nastavi Povijesti. Ispunjavanje je trajalo desetak minuta što je učenicima i najavljeno. Uzorak učenika čine učenici iz dviju osnovnih škola Osječko-baranjske županije. Zbog anonimnosti podataka nazivi škola neće se navoditi, osim podatka da se radi o dvjema školama s područja Baranje.

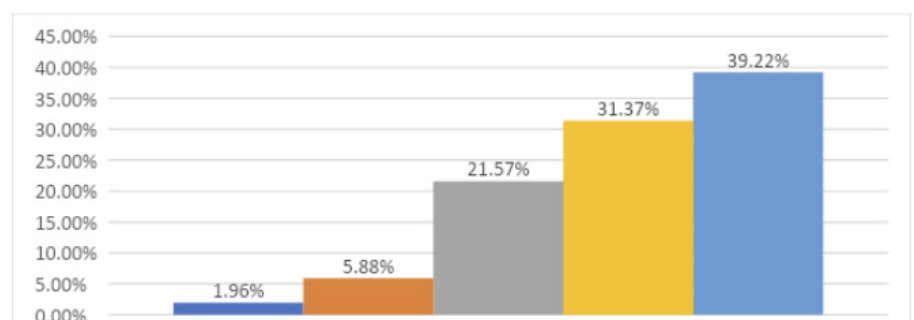
Rezultati istraživanja

Mogućnosti istraživanja o terenskoj nastavi mnogobrojne su, a za potrebe ovoga rada, koji je kao stručni rad ipak ograničen opsegom, odabrane su tek neke perspektive terenske nastave kako bi se odgovorilo na istraživačka pitanja. Pitanje o tome koliko je terenska nastava u Vukovaru učenicima zanimljiva jest polazno jer na najjednostavniji način ukazuje na stav učenika o toj nastavi. Većina učenika odgovorila je da im je terenska nastava u Vukovaru bila zanimljiva. Naravno, važna je i perspektiva učitelja o istom pitanju pa su tako odgovori i učitelja i učenika prikazani Grafikonom 1.

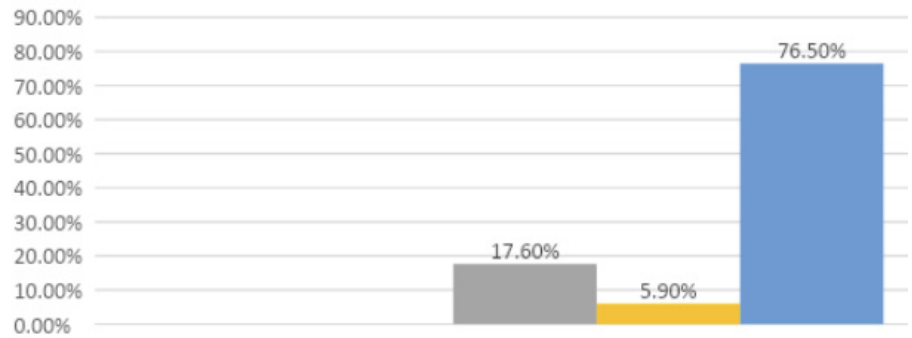

Grafikon 1. Odgovori učitelja na tvrdnju: Predavanja unutar projekta smatram zanimljivima za učenike.

Pitanje empatije kod učenika ispitano je postavljanjem tvrdnje razumiju li, nakon terenske nastave, bolje sve one ljude koji su 1991. godine bili u Vukovaru. Učitelje je konkretno pitano da iskažu slaganje s tvrdnjom o tome potiče li taj oblik nastave u Vukovaru razvoj empatije kod učenika. Razina slaganja u ovom aspektu iskazana je Grafikonom 2. i Grafikonom 3.

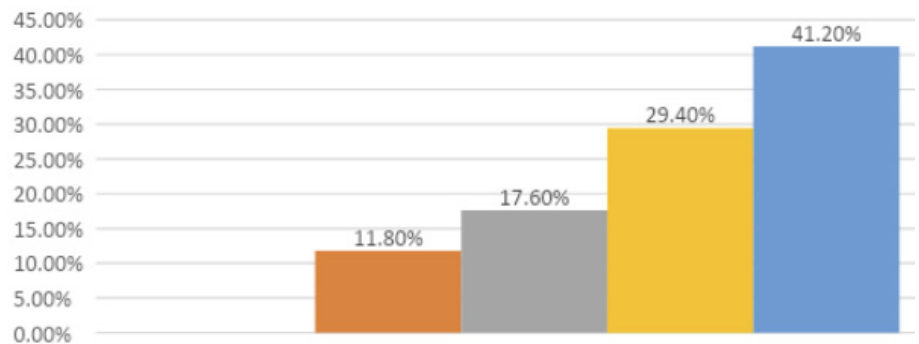

Grafikon 2. Odgovori učenika na tvrdnju: Nakon terenske nastave bolje razumijem ljude koji su 1991. godine bili u Vukovaru.

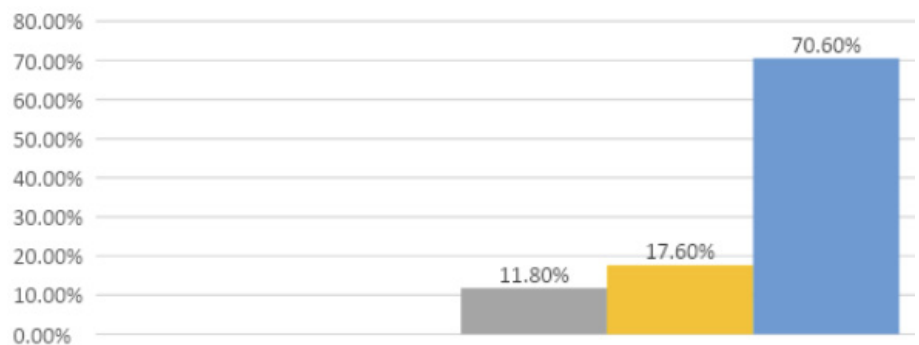

Grafikon 3. Odgovori učitelja na tvrdnju: Sudjelovanjem u projektu kod učenika se potiče razvoj empatije.

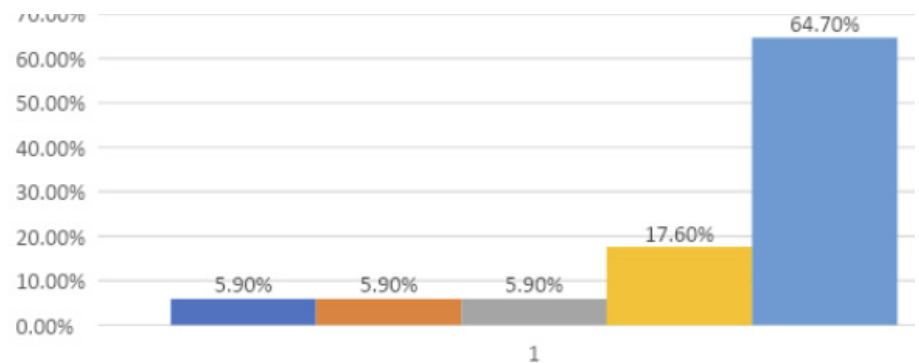
Koliko će bilo koji oblik nastave biti zanimljiv i poticati razvoj empatije itekako ovisi o općoj organizaciji. Većina učenika smatra da je terenska nastava bila dobro organizirana. Odgovori učitelja prikazani su na Grafikonu 4.

Grafikon 4. Odgovori učitelja na tvrdnju: Predavanja unutar projekta smatram zanimljivima za učenike.

Grafikon 5. Odgovori učitelja na tvrdnju: Prije odlaska na terensku nastavu učenike pripremam na ono što ih tamo očekuje.

- potpuno se ne slažem
- ne slažem se
- niti se slažem niti se ne slažem
- slažem se
- u potpunosti se slažem

Grafikon 6. Odgovori učitelja na tvrdnju: Tražim povratnu informaciju od učenika o terenskoj nastavi po povratku na učioničku nastavu.

Rasprava i zaključak

Provedenim istraživanjem analizirani su stavovi učenika osmih razreda i učitelja Povijesti na odabranom uzorku. Polazeći od stava učenika o ovakvoj vrsti nastave, iz rezultata anketiranja vidljivo je da veći dio ispitanika terensku nastavu u Vukovaru smatra zanimljivom te da su predavanja unutar projekta zanimljiva za učenike. Većina ispitanih učenika smatra da im je terenska nastava pomogla boljem razumijevanju ljudi koji su 1991. bili u Vukovaru, dok većina ispitanih učitelja smatra da navedeni oblik nastave potiče razvoj empatije kod učenika. Također, većina ispitanih učenika mišljenja je da je terenska nastava u Vukovaru dobro organizirana. Ispitani učitelji uglavnom dijele mišljenje, odnosno navode kako prije odlaska na terensku nastavu upoznaju učenike s onime što ih tamo očekuje, ali isto tako od učenika traže povratnu informaciju o terenskoj nastavi po povratku u učioničku nastavu. Prikazani stavovi pokazuju kako su ispitanici učitelji i učenici uglavnom zadovoljni svim aspektima terenske nastave u Vukovaru. Budući da se radi o obveznom dijelu programa za sve učenike osmih razreda Republike Hrvatske, bilo bi dobro dobiti širu sliku o stavovima i perspektivama učitelja i učenika koji sudjeluju u terenskoj nastavi – na razini cijele države. Ovo promišljanje otvara mogućnost širenja istraživanja u svrhu dobivanja relevantnih podataka na razini države, posebice zato što takva vrsta istraživanja nije provedena, a već duži niz godina uspješno se organizira projekt terenske nastave Posjet osmih razreda Vukovaru.

Literatura

1. Bognar, L., Matijević, M. (2002). Didaktika. Zagreb: Školska knjiga.
2. Cindrić, M., Miljković, D., Strugar, V. (2010). Didaktika i kurikulum. Zagreb: IEP-D2.
3. Di Pietro, P. (2005). Kako preživjeti djetetovu školu. Milano: Djeteenjarije.
4. Husanović-Pejnović, D. (2011). Održivi razvoj i izvanučionička nastava u zavičaju. Zagreb: Školska knjiga.
5. Jensen, E. (2003). Super-nastava: nastavne strategije za kvalitetnu školu i uspješno učenje. Zagreb: Educa.
6. Marinović, M. (2014). Nastava povijesti usmjerena prema ishodima učenja : metodički priručnik za nastavnike povijesti. Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje.
7. Memorijalni centar Domovinskog rata Vukovar. URL: <https://www.mcdrvu.hr/skolski-program/posjet-osmih-razreda-vukovaru/> (Pristupljeno: 2023-4-7)
8. Ministarstvo hrvatskih branitelja. URL: <https://branitelji.gov.hr/memorijalni-centar-domovinskog-rata-vukovar/806> (Pristupljeno: 2023-4-7)
9. Poljak, V. (1980). Didaktika. Zagreb: Školska knjiga.
10. Pravilnik o izvođenju izleta, ekskurzija i drugih odgojno-obrazovnih aktivnosti izvan škole, NN 67/14.
11. Rendić Miočević, I. (2000). Učenik – istražitelj prošlosti : novi smjerovi u nastavi povijesti. Zagreb: Školska knjiga.
12. Skok, P. (2002). Izvanučionička nastava. Lučko, Zagreb: Pedagoški servis.
13. Terhart, E. (2001). Metode poučavanja i učenja : uvod u probleme metodičke organizacije poučavanja i učenja. Zagreb: Educa.
14. Ustav Republike Hrvatske, NN 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14.
15. Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi, NN 87/08, 86/09, 92/10, 105/10, 90/11, 5/12, 16/12, 86/12, 126/12, 94/13, 152/14, 07/17, 68/18, 98/19, 64/20, 151/22.

Prijedlog za citiranje (APA stil):

Mazur, T., Švelinger, S. (2023). Stavovi dijela učenika i učitelja Osječko-baranjske županije o terenskoj nastavi u Vukovaru. *Poučavanje povijesti*, II(1), 127–134.